

**ЧОМУ БУДУЄМО ПАМ'ЯТНИК
ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ
В КАНАДІ**

КОМІТЕТ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ
Вінніпер, Манітоба
1 9 6 0

Жюрі одноголосно вибрало цей модель мистця-скульптора Андрія Дарагана з-поміж 16 моделей, що надійшли на Конкурс. Скульптор Дараган опрацьовує тепер робочий модель, на основі якого буде будуватися пам'ятник. До робочого моделю будуть впроваджені ще зміни, зокрема в постаті, і його буде ще розглядати Президія КУК.

Українці Канади рішили поставити у Вінніпегу, у тій признаній українській столиці Канади, пам'ятник Тарасові Шевченкові, найбільшому Синові України, найбільшому Генієві, якого із своїх глибини виростив український нарід за час свого многовікового існування.

За рік сповниться 100 років, як помер той величень українського духа, якому завдячуємо те, що у бурхливій мандрівці до вічності, ми збереглись, як політично живуча і думаюча нація з виразними державницькими аспіраціями.

Сучасники Шевченка, що були свідками його смерті і улаштовували похорони, зрозуміли величезну втрату, яку поніс український нарід зі смертю Шевченка.

Розпочинаючи свою жалібну промову над труною Шевченка у Петрограді, де він помер і де відбувся перший похорон Шевченка, Панько Куліш сказав:

“Нема з нас нікого, достойного проректи рідне українське слово над домовиною Шевченка: уся сила і вся краса нашої мови тільки йому й відкрилася”.

Інший промовець, вже під час другого похорону Шевченка на Канівській Чернечій Горі, а саме український священник-патріот о. Мацкевич сказав у своїй чудовій і глибокій змістом промові між іншим таке:

“Ось, браття-християни, перед вами світло, що світило всій Україні, перед вами — Тарас Шевченко.

“Гори Канівські, луги й доли українські! Ви бачите перед собою освіченого, рідного мужа, що любив Україну і що його Україна любила взаємно. Від північної столиці Росії і до нашого скромного містечка — чий прах шестує? Кого проводять так далеко з такою пошаною? Чи мужа сповненого бойових заслуг, чи достойника, що прославив себе на полі політичної діяльності, що діяв силою влади і закону? Ні, браття, — це Тарас Шевченко! Хто його не знає?” . . .

Так й сьогодні можемо сказати: Хто з нас його не знає?

Адже вже близько сотню років три українські покоління, що виростили від дня смерті Шевченка, по сьогоднішній день улаштували на всіх просторах, де тільки живуть українці, березневі Шевченківські Дні, під час яких, як каже один із тонких знавців Шевченка д-р Микола Шлемкевич, “відбувається велика українська містерія. В ті хвилини, коли українці збираються шанувувати пам'ять Шевченка, між ними немає провінційних, віровизнаневих, партійних ворожнеч. В ті хвилини є один український народ, що поклоняється Генієві, який народився з його власної душі”.

“Культ Шевченка у нас, це безприкладний культ, якого не знайдете у інших народів. У всіх культурних народів є великі поети, славні мистці і мислителі. Але ніде нема того, щоб дні їх народження і смерті святкувалися що-року урочисто, як Великдень”.

Це кожного року, а як величаво, в якому піднесеному настрою духа українська спільнота святкувала 45 років тому, в 1914 році, 100-річчя з дня народження Великого Тараса Шевченка. Завершенням того святкування на західно-українських землях був велилюдний здривг Соколів і Січей у Львові.

А оце стоїмо напередодні відмічення 100-річчя від дня його смерті. Ані в рідному краю, ані тут у Канаді, не можемо повторити подібного здривгу. За те нашим обов'язком є здривгнути пам'ятник своєму найбільшому Генієві в українській столиці Канади, здривгнути пам'ятник у цій країні, де українське плем'я, переціплене з рідного краю, запустило найглибше коріння, збергло найбільше своє племінне і національне обличчя.

Чому ми це не тільки повинні, але й зобов'язані зробити?

Коли наші перші переселенці прибули до Канади, то з ними прибув й дух Шевченка. Можна певно сказати, що одна з перших українських книжок, що їх українські поселенці привезли до Канади, був Шевченків "К о б з а р". А вже з цілою певністю можна сказати, що перші широкого збуту українські книжечки, які друковано в Канаді, це були книжечки з поемами Шевченка.

Дух Шевченка уносився над тими першими українськими піонерами, що в поті чола перемінювали західно-канадійські прерії в родючі лани. Цей дух неначе кликав до них —

Члени Конкурсного Жюрі

Від ліва до права: Проф. С. Литвиненко, п-і М. Антонович-Рудницька, Всесв. о. Др. В. Кушнір, Проф. Джон А. Россел, Впрп. о. Др. С. В. Савчук, п. Гілберт Парфітт і Др. Б. Стебельський.

“Хвала вам, душі молодії,
Хвала вам, лицарі святії,
Во віки, віки похвала”.

Дух Шевченка ширяв над ними, коли вони
б у д у в а л и на преріях, чи на підліссі,
свої перші оселі, свої, на взір старокраєвих, бу-
довані, солом'яними стріхами покриті хати. Дух
Шевченка неначе підказував їм —

“Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок насаджу”.

або —

“В своїй хаті, своя правда
І сила і воля...”

Дух Шевченка ширяв над ними, коли ставили
перші свої храми Господні, неначе заохочуючи
їх до ставлення тих храмів —

“Мені Господь пристанище,
Заступником буде”,

або —

“Милосердний Бог —
Моя нетлінна надія”,

або

“Смиріться, моліться Богу.
І згадуйте один другого”.

Коли ж часом тратили вони надію і віру в кра-
ще майбутнє, незабутній Кобзар підбадьорював
їх —

“Надія всяка — віри цвіт!
Надія — Бог, а віра світ”,

або

“Поки живе надія в хаті,
Нехай живе, не виганяй”.

Це Шевченків Кобзар накликував їх, щоб були
добрими та що —

“Раз добром налите серце
В-вік не похолоне”.

Він навчав їх любити один одного —

“Як Бог на небі є один,
Як сонце ясне на блакиті
Є лиш одно, так і на світі
Є лиш одна любов...”,

або

“Любов Господня благодать!
Люби ж мій друже жінку, діток,
Діли ж з убогим заробіток,
То легше буде ї зароблять!”

Шевченко навчав українську молодь, що вже
народилась в Канаді, любити своїх матерей —

“Слово “мамо” великеє
Найкращее слово”,

або

“Хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цураються,
В хату не пускають...”

Шевченко напминав наших поселенців у Канаді, щоб вони не забували свого рідного краю й щоб любили його всім своїм серцем. Він кликав —

“.....Де в серцях
Для вітчини нема любови,
Каліки вбогі там — не люде,
Нікчемні у своїх ділах,
І слава їх порожня буде”.

Він малював перед їхніми очима образ коханої України —

“То Україна, то моя
Кохана, рідна Україна,
Її широкії поля,
Її могили і руїни,
Святая прадідів земля!

Люблю Тебе я Україно,
Твої шовковії луги,
Твої зеленії діброви,
Круті Дніпрові береги,
Люблю, люблю вас до загину
Новою силою любови”.

“Свою Україну любіть,
Любіть її! Во время люте,
В останню тяжкву мінуту
За неї Господа моліть!”

Шевченко подавав надію нашим поселенцям, що тужили за рідним краєм і бажали йому волі, що —

“колись ми діждемось свого Вашингтона”.

Шевченко, сам негнугий борець, закликав нас, де б ми не були, боротись за волю України. Він кликав тому такими словами:

“Борітеся, поборете!
Вам Бог помагає:
За вас сила, за вас воля
І правда святая!”

Він впоював у нашу душу віру в невмиручість нашої душі, нашої волі:

“Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля!
І неситий не виоре
На дні моря поля.
Не скує душі живої
І слова живого”.

Він давав величню візію перемоги над ворогами, кличучи:

“Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море”,

та що —

“Врага не буде супостата,
На оновленій землі,
А буде син і буде мати,
І будуть люде на землі”,

і тоді —

“І мене в семі великій,
В семі вольній новій,
Не забудьте помянути
Не злим, тихим словом!”

Ширяв дух Шевченка над першими нашими поселенцями в Канаді, коли вони починали творити свої перші культурно-освітні установи і своє шкільництво. Він підказував їм:

“Учітєся брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтєсь,
Свого не цурайтєсь”.

Шевченко промовляв до сердець української молоді, що вже народилась в Канаді і будив своїми словами глибокий саентимент до країни їх батьків, до України. Він розказував їм у поетичній формі історію України і пояснював її сенс:

. . . “На всій Україні
Високі могили; дивися дитино,
Усі ті могили — усі оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Отсе воля спить.
Лягла вона славно, лягла
 вона вкупі
З нами козаками. Бачиш,
 як лежить!
Неначе сповита... Тут пана немає.
Усі ми однако за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та Бог
 його знає,
Коли то те буде. Дивися ж дитино,
Та добре дивися: А я розкажу,
За що Україна наша стала
 гинуть,

За що й я між ними лежу.
Ти ж людям розкажеш, як
виростеш сиңу.
Слухай же дитино!"

Дальше малював перед їхніми очима таку картину:

“Пишними рядами
Виступають отамани,
Сотники з панами,
І гетьмани всі в золоті...
У мою хатину
Прийшли, сіли коло мене
І про Україну розказують,
Як Січ будували,
Як козаки на байдаках
Пороги минали.
Як гуляли по синьому,
Грілися в Скутарі,
Та як люльки закуривши
В Польщі на пожарі,
В Україну верталися,
Як бенкетували...”

Та що найважніше — Т. Шевченко вчив нас любити наше рідне слово, наші пісні, наші думи, всю народню словесність, створену нашим великим і талановитим народом. Він кликав:

“Наша дума, наша пісня,
Не вмре, не загине...
От, де, люде, наша слава,
Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово”.

Шевченко, як добрий дух народу, поставив на сторожі його душі, щоб вона не пропала серед лихоліть, які прийшлося тому народові пережити — своє огненне слово. Це він провозгласив такими, чи не найбільш глибокими в цілій його поетичній спадщині, строфами:

“Воскресну нині, ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих. Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово”.

І це невміруще Шевченкове слово, стоїть на сторожі наших душ й по сьогодні.

І невже ж йому за це все —

“Й хреста ніхто не поставить
І не помяне!?”,

як з болем у душі сумно сказав Шевченко в своїй поемі “Понад полем іде . . . ”

Невже у нас, народу відомого зі своєї великої сердечности, вже охололо, скамяніло серце, невже воно не забє живіше, не зворушиться, коли святкуватимемо сторічні Поминки смерти Поета? Ні, цього бути не може!

Ми поставимо йому пам'ятник, щоб зв'язатись духово видимим нерозривним вузлом з нашим найбільшим Генієм Тарасом Шевченком. Ми поставимо йому пам'ятник, що буде нашим національним сінотафом, у стіп якого збиратисьмемо у всі важливіші хвилини нашого збірною життя в Канаді і складатимемо вінки та з пошаною склонюватимемо наші голови.

Освідомім собі ще одно. Вже недалекий час, коли відмічуватимемо 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Тоді вже наш національний сінотаф стоятиме. Він матиме за собою повних три роки і вже у його стіп ми вшановуватимем це 150-річчя.

Та вже й не за горами той час, коли українці Канади відмічуватимуть 100-ліття свого поселення в цій країні. Згадуватимуть тоді всі визначні діла, які українське плем'я на цій землі доконало.

Невже між тими ділами може бракувати на канадійській землі пам'ятника найбільшому українцеві, якого видала українська земля? Соромом паленіло б обличчя за нас у тих, що відмічуватимуть це століття українського поселення.

З другої ж сторони, якою гордістю будуть сповнятися їх серця, коли кульмінаційна точка того відмічування буде відбуватися у стіп пам'ятника того, що продовж трьох українських поколінь, що виростили вже в Канаді, стояв на сторожі українського духа тих поколінь.

Канадійський уряд, йдучи назустріч нашому шляхотному бажанню, поставити пам'ятник нашому найбільшому Генієві, відступив нам у Вінніпегу найбільш величаве, найбільш світляне місце, яке мав до розпорядимости. Приділив він нам місце на чудовій площі перед монументальною будівлею манітобського парламента, що гідна того, щоб прийняти пам'ятник найбільшого сина України.

Отож не постидайтесь і здвигнім нашому національному Пророкові гідний пам'ятник.

Пригадаймо собі прекрасну картину, змальовану Іллею Киріяком, найкращим українським письменником, що його досі видала канадійська земля, картину, змальовану в його повісті "Сини землі". Коли один з персонажів тієї повісті проходить попри могилу першого українського покійника, що на канадійській землі спочив у скромній придорожній могилі, на якій земляки поставили топольовий хрест, це його глибоко зворушило. Це зворушення Киріяк передає такими словами:

"Та їй не міг він ніколи забути тої хвилини, коли він, вертаючи з роботи, завважив при дорозі великий топольовий хрест і свіжу ще маленьку могилку Семена Вакаря, як він задержався, здіймив шапку, перехрестився і сказав до Соловія й Вакаря: "Ну, браття, Канада починає бути наша на віки". Проходячи попри пам'ятник Т а р а с а Шевченка, що символізуватиме нам тут у Канаді його безсмертного духа, не один з нас скаже — "Дійсно, браття, Канада стала наша на віки, а свідком того є цей усім нам українцям дорогий Монумент".

